

Rinkeby-Kista

2007 -10- 18

stadsdelsförvaltning

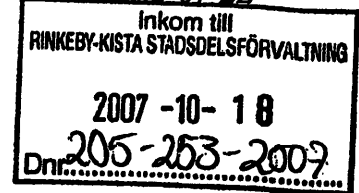
BESLUT

Datum

2007-10-16

Dnr

43-07-22

INITIATIVÄRENDE MED ANLEDNING AV EN SKOLAS ÅTGÄRDER MOT EN NÄRSTÅENDE TILL EN JOURNALIST SOM HADE SKRIVIT EN ARTIKEL OM SKOLAN

Justitiekanslerns beslut

Justitiekanslern gör vissa kritiska uttalanden med anledning av Knutbyskolan i Rinkebys, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, hantering av ett anställningsärende.

Ärendet

Bakgrund

Alexandra Pascalidou är journalist och besökte i slutet av november 2006 Knutbyskolan i Rinkeby för att göra ett reportage. Hon författade därefter en artikel om skolan som publicerades i Metro den 13 december 2006. Det förekom därefter uppgifter i medierna om att Alexandra Pascalidous syster Dimitra Pascalidou på grund av artikeln inte hade fått fortsätta sin tjänstgöring som lärare vid skolan.

Utredningen

Sedan den biträdande rektorn L.H. vid Knutbyskolan på grund av det inträffade hade anmälts för brott, beslutade Justitiekanslern den 2 januari 2007 (ärende nr 8138-06-21) att inte inleda någon förundersökning. Med beaktande av regleringen i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen beslutade emellertid Justitiekanslern att initiera ett tillsynsärende beträffande Knutbyskolans agerande i det aktuella fallet och hur detta hade förhållit sig till den tryck- och yttrandefrihetsrättsliga regleringen.

Ärendet remitterades till Stockholms kommun för yttrande. Av remissen framgick att Justitiekanslerns tillsynsärende inte tog sikte på att pröva hur den uppkomna konflikten mellan Knutbyskolan och Dimitra Pascalidou skulle bedömas ur arbetsrättslig synvinkel.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd inkom därefter med ett yttrande. Det framgick att reservationer hade gjorts mot beslutet att godkänna yttrandet och att översända det till Justitiekanslern. Stadsdelsnämnden anförde sammanfattningsvis att Knutbyskolan hade avbrutit ett långtgående anställningsförfarande.

rande rörande Dimitra Pascalidou på skäl som inte fullt ut rimmar med Rinkeby stadsdelsförvaltnings syn på tryck- och yttrandefrihet, även om det enligt nämnden kan ifrågasättas om det s.k. repressalieförbudet är tillämpligt. Vidare anförde stadsdelsnämnden väsentligen följande.

Händelseförloppet

I november 2006 kontaktade Alexandra Pascalidou skolan och bad att få närvara i en specificerad klass. Syftet var att göra en inspelning för TV 4 och programidén uppgavs vara att Alexandra själv skulle "återgå" till den klass där hon själv börjat skolan 30 år tidigare. Hon själv skulle stå i fokus vid inspelningen, men viss skolpersonal skulle intervjuas om åren som gått. Skolan tillstyrkte inspelningen och berörda familjer informerades genom klassens veckobrev, se bilaga 2. Skolan inhämtade också ett s.k. fotograferingstillstånd innebärande att vårdnadshavarna medgav att barnen fick fotograferas och att bilderna fick publiceras i massmedia, se bilaga 3.

Den aktuella dagen överraskades klassläraren av att Alexandra Pascalidou anlände till skolan i sällskap av tidningen Metro istället för TV 4. Klassläraren klargjorde att föräldrarna inte medgivit annat än att barnen återgavs på bild, d.v.s. varken att barnens namn publicerades eller att barnen intervjuades. Vid tillfället var klassläraren gravid och till saken hör att skolan samma dag kontaktades av Dimitra Pascalidou rörande möjligheten att få anställning som vikarie för klassen. Då Dimitra Pascalidou tidigare "strövtickat" i skolan ställde sig den biträdande rektor initialt positiv till förfrågan.

I mitten av december 2006 publicerade tidningen Metro två artiklar rörande Knutbyskolan. I artiklarna figurerar ett flertal barn med namn och bild. Likaså återges känsliga uppgifter om hemförhållanden som i några fall kan kopplas direkt till namngivet barn. I andra fall kan uppgifterna enkelt härledas av dem som t.ex. har egna barn i klassen. Av den första artikeln framgår vidare att Alexandra Pascalidou tagit del av berättelserna då hon talat med barnen under rasterna, se bilaga 4. Där anges också att klassen snart kommer att få journalistens syster Dimitra Pascalidou som vikarie för den gravide klassläraren.

Efter publiceringen har Knutbyskolan uppvaktats av ett tjugotal föräldrar samt representanter för Rinkeby förskole- och skolråd, olika invandrarföreningar och religiösa ledare. Genomgående har kritik riktats mot att Alexandra Pascalidou använt barnens riktiga förnamn, att hon skrivit om barnens familjeförhållanden samt att muslimer och somalier beskrivits på ett fördomsfullt sätt. Vidare har kravet ställts att Dimitra Pascalidou, som skall ha förklarat sig stödja systemens "sätt att arbeta", inte anställs som vikarie för klassen. Samma kritik och krav har även framförts i media, se bilaga 5.

Uppgifter i remissen

Vad gäller uppgiften om att Dimitra Pascalidou inte fått fortsätta sin tjänstgöring på grund av systemens tidningsartiklar, bestrider skolan att något anställningsavtal över huvudtaget ingåtts. Det har hållits långtgående diskussioner i frågan, men vikariatet var inte utlyst och Dimitra Pascalidou hade, vid tidpunkten för skolans beslut att inte anställa henne, ännu inte lämnat in några formella handlingar, t.ex. examensbevis och utdrag ur belastningsregistret. I sammanhanget skall det understrykas att skolan aldrig haft för avsikt att utdela någon repressalie vare sig mot Alexandra eller mot Dimitra Pascalidou för den förstnämndes medverkan i media. Beslutet att avbryta anställningsförfarandet grundades istället på att det inte bedömdes finnas förutsättningar för Dimitra Pascalidou att utföra ett bra arbete i klassen på grund av de motsättningar som rådde. Motsättningar som, enligt uppgift, underblåsts av att Dimitra Pascalidou själv skall ha förklarat sig stå bakom systemens arbetsmetoder. Skolan har

dock förståelse för Dimitra Pascalidou situation och har därför medverkat till en ekonomisk uppgörelse. Vid förhandlingen har Dimitra Pascalidou företrätt av kvalificerade ombud, se bilaga 6.

Rinkeby stadsdelsförvaltnings utlåtande

Rinkeby stadsdelsförvaltning får inledningsvis betona att Knutbyskolan liksom stadsdelsnämndens övriga verksamheter värnar om tryck- och yttrandefriheten. Ingen skall behöva känna oro för att hans/hennes deltagande i samhällsdebatten skall leda till kritik eller andra negativa konsekvenser för honom/henne eller för närstående. Förvaltningen tar således klart avstånd från allt bruk av repressalier gentemot den som använder sig av sina grundlagsskyddade rättigheter. I förevarande fall ger utredningen emellertid inte stöd för att den ifrågasatta handlingen skall ses som stridande mot repressalieförbudet.

Beslutet att inte anställa Dimitra Pascalidou som vikarie för den aktuella klassen synes vara grundat på de motsättningar som rådde på grund av att hon, enligt uppgift, skall ha ställt sig bakom systemets arbetsmetoder. Enligt förvaltningens uppfattning kan det ifrågasättas om det sätt på vilket Alexandra Pascalidou inhämtat känsliga uppgifter om hemförhållanden, genom att i skolan och utan medgivande intervjua barn, verkligen skyddas av tryckfrihetsförordningens bestämmelser. Under alla förhållanden skulle det föra för långt att tillerkänna Dimitra Pascalidou en rätt att bli anställd bara på grund av att Alexandra Pascalidou agerande måhända omfattas av tryckfriheten.

Alldeles oavsett vilken räckvidd som tillerkänns den tryck- och yttrandefrihetsrättsliga regleringen, går det inte att bortse från de särskilda omständigheterna i ärendet. Skolan har kompenserat Dimitra Pascalidou ekonomiskt och bör i övrigt inte kritiseras.

Bilagorna till yttrandet har utelämnats här.

Sedan Dimitra Pascalidou hade beretts tillfälle att yttra sig över vad stadsdelsnämnden hade anfört tillbakavisade hon flera uppgifter i yttrandet. Hon anförde bl.a. att hon hade haft ett möte med den biträdande rektorn på skolan och då utlovats en anställning, varefter hon påföljande dag hade sagt upp sig från sin dåvarande anställning. Hon bifogade ett veckobrev avseende vecka 50 år 2006 från läraren i den aktuella klassen på Knutbyskolan till elevernas föräldrar, i vilket framgår att Dimitra Pascalidou under vårterminen 2007 under den ordinarie lärarens föräldraledighet skulle arbeta med barnen. Vidare anförde Dimitra Pascalidou att hon, även om hon ansåg att Alexandra Pascalidou journalistiska skildring var korrekt, aldrig offentligt hade försvarat henne eller tagit ställning mot skolan.

Justitiekanslerns bedömning

I 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen finns grundläggande bestämmelser om tryckfriheten och de aktörer som skyddas av förordningens bestämmelser. Utöver författaren till tryckta skrifter (andra stycket) omfattar bestämmelserna såväl anskaffare av uppgifter (fjärde stycket) som meddelare av uppgifterna till t.ex. en tidningsredaktion eller utgivaren av en skrift (tredje stycket). Justitiekanslern gör sin prövning med utgångspunkten att Alexandra Pascalidou vid besöket vid Knutbyskolan samt publiceringen därefter av

artikeln i Metro omfattades av dessa bestämmelser. Även med beaktande av regeln i 1 kap. 9 § 5 tryckfrihetsförordningen, om att det som i lag är stadgat om ansvar rörande det sätt på vilket en uppgift eller underrättelse har anskaffats gäller utan hinder av förordningen, saknas det utifrån vad som är känt för Justitiekanslern anledning att – som stadsdelsnämnden har antytt – ifrågasätta att Alexandra Pascalidou's agerande faller inom ramen för tryckfrihetsförordningens regelverk.

En utgångspunkt för Justitiekanslerns fortsatta bedömning är att Dimitra Pascalidou enligt vad som har framkommit inte har haft något med Alexandra Pascalidou's journalistgärning i det aktuella ärendet att skaffa. Stadsdelsnämnden har i sitt yttrande hänvisat till att Dimitra Pascalidou "enligt uppgift" skulle ha ställt sig bakom sin systers arbetsmetoder. Detta vinner emellertid stöd enbart av en i utredningen obekräftad andrahandsuppgift som har lämnats av en person i en artikel i Expressen den 16 december 2006, vilken har bifogats av stadsdelsnämnden. Justitiekanslern finner mot bakgrund härav inte skäl att utgå från annat än Dimitra Pascalidou's egna uppgifter i denna del, nämligen att hon aldrig offentligt har försvarat sin syster eller tagit ställning mot skolan i saken. Inte heller har det framkommit att Dimitra Pascalidou vid sina kontakter med Knutbyskolan skulle ha framfört sådana åsikter.

För Justitiekanslerns ställningstaganden i ärendet är det vidare nödvändigt att fastställa vad som är utrett i fråga om de åtgärder som Knutbyskolan vidtog gentemot Dimitra Pascalidou, sedan hennes systers artikel hade publicerats. Det bör återigen poängteras att Justitiekanslern inte granskar ärendet ur arbetsrättslig synvinkel, och såvitt är känt är den aspekten av saken utagerad genom den överenskommelse som parterna har ingått.

Det kan utifrån den skriftliga utredningen i ärendet här och med beaktande av skolans och Dimitra Pascalidou's olika uppfattningar i frågan inte med säkerhet fastställas att något bindande avtal ingicks dem emellan om Dimitra Pascalidou's tjänstgöring på skolan under vårterminen 2007. Justitiekanslern noterar för övrigt i denna del att stadsdelsnämnden i sitt yttrande hit inte har kommenterat biträdande rektorn L.H.:s i en av de till yttrandet bifogade artiklarna återgivna uttalande om att hon hade brutit "avtalet" med Dimitra Pascalidou.

Även om något bindande avtal inte hade ingåtts synes det uppenbart att anställningsförfarandet hade fortskridit så långt att enbart formaliteter återstod innan Dimitra Pascalidou kunde påbörja sin anställning. För denna slutsats talar de uppgifter som stadsdelsnämnden själv har lämnat i sitt yttrande, den omständigheten att höstterminen vid tidpunkten för händelserna nästan var slut medan Dimitra Pascalidou och skolledningen i flera veckor hade fört diskussioner om lärarvikariatet samt – inte minst – det brev som klassföreståndaren för den aktuella klassen skickade ut till föräldrarna med uppgift om att Dimitra Pascalidou skulle börja jobba med barnen. Vad sålunda har

framkommit innebär alltså att Knutbyskolan i vart fall avbröt ett långt fortskridet anställningsförfarande beträffande Dimitra Pascalidou.

Enligt 1 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen får ingen tilltalas eller dömas till ansvar eller åläggas skadeståndsskyldighet för missbruk av tryckfriheten eller medverkan däri i annan ordning eller i annat fall än tryckfrihetsförordningen medger. I rättspraxis har varje åtgärd som medför negativa konsekvenser för en offentligt anställd person och som grundar sig på dennes medverkan i en tryckt skrift i princip ansetts vara otillåten enligt tryckfrihetsförordningen (jfr t.ex. betänkandet Meddelarrätt, SOU 1990:12, s. 63). Tryckfrihetsförordningen ger alltså uttryck för ett allmänt sanktions- och repressalieförbud med innebörden att myndigheter och chefer hos myndigheter inte får vidta några för en enskild negativa tjänsteåtgärder på grund av den enskildes bruk av tryck- eller meddelarfriheten (se t.ex. JO 1987/88 s. 193 samt det nyss nämnda betänkandet s. 63).

Förbudet mot repressalier m.m. torde närmast ta sikte på förhållandet mellan en arbetsgivare och en arbetstagare, även om det står klart att också en myndighets repressalier mot någon annan för att denne har nyttjat sina rättigheter enligt tryckfrihetsförordningen är otillåtna. Frågan är således om Knutbyskolas åtgärder mot Dimitra Pascalidou i själva verket kan anses ha varit riktade mot hennes syster med anledning av hennes reportage. Mot stadsdelsnämndens bestridande härav saknas emellertid belägg för att skolan hade för avsikt att utdela någon repressalie mot Alexandra Pascalidou. Inte heller omständigheterna i övrigt talar för att skolans åtgärder i praktiken hade sådana effekter att de därigenom måste anses som riktade mot henne.

Frågan är därefter om Knutbyskolan genom att avbryta rekryteringsförfarandet beträffande Dimitra Pascalidou kan anses ha riktat en enligt tryckfrihetsförordningen otillåten repressalie mot henne med anledning av hennes systers artikel. Frågan om repressalier som riktas mot en person med anledning av att någon närstående till den personen har medverkat i tryckfriheten har såvitt känt inte prövats tidigare. Enligt Justitiekanslerns mening står det dock klart att sådana åtgärder inte omedelbart kan anses strida mot 1 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, inte ens med beaktande av det vida tillämpningsområde som bestämmelsen enligt vad som ovan har framgått har fått genom rättspraxis.

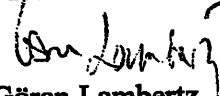
En annan sak är att 1 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen, läst tillsammans med förordningens övriga bestämmelser, får anses ge uttryck för en grundsyn vad beträffar det allmännas förutsättningar att till grund för beslut och åtgärder beakta någons agerade inom tryckfrihetens ramar. Åtgärder av repressiv karaktär mot närstående till t.ex. en journalist för vad denne har skrivit kan sålunda inte utan andra, sakliga bevekelsegrunder anses som godtagbara. Det finns i sammanhanget anledning att framhålla kravet enligt 1 kap. 9 § regeringsformen på myndigheter och andra som fullgör uppgifter i den offentliga förvaltningen att beakta allas likhet inför lagen samt iaktta saklighet och opartiskhet.

Frågan är därmed om Knutbyskolans åtgärder var av sådant slag att de i ljuset av de nämnda bestämmelserna kan anses som otillbörliga. Justitiekanslern finner vid bedömningen härav i och för sig naturligt att skolan beaktade de synpunkter som efter Alexandra Pascalidou's artikel inkom från bl.a. eleverns föräldrar beträffande Dimitra Pascalidou's lämplighet som vikarierande lärare. Justitiekanslern har vidare förståelse för att skolledningen till följd därav upplevde en intressekonflikt mellan dessa synpunkter och den nästan avslutade rekryteringen av Dimitra Pascalidou som lärarvikarie. Av allt att döma är det dessa "motsättningar" som stadsdelsnämnden i sitt yttrande syftar på som anledning till beslutet att inte anställa Dimitra Pascalidou. Några meningsmotsättningar i och för sig mellan henne och skolan eller motsättningar i övrigt synes inte ha förekommit.

Av stadsdelsnämndens yttrande är det uppenbart att det i Knutbyskolans ledning rådde en irritation över Alexandra Pascalidou's arbetsmetoder. Samtidigt är det närmast självklart att bedömningen av Dimitra Pascalidou's lämplighet som lärare och hennes förutsättningar att utföra ett gott arbete vid skolan måste bedömas utifrån hennes egen person och kvalifikationer och inte med utgångspunkt i hennes systers arbete som journalist. Det har emellertid inte framkommit att det efter publiceringen av den aktuella artikeln, men före det att rekryteringsförfarandet avbröts, fördes någon som helst diskussion mellan skolledningen och Dimitra Pascalidou om hennes förutsättningar att arbeta på skolan.

Vid de nämnda förhållandena framstår det för Justitiekanslern som klart att beslutet att avbryta anställningsprocessen avseende Dimitra Pascalidou hade bevekelsegrunder som inte var förenliga med de grundläggande bestämmelserna om tryckfrihet och regeringsformens krav på saklighet. Detta innebär självfallet inte, som stadsdelsnämnden har anfört, att Dimitra Pascalidou skulle ha varit berättigad till någon anställning till följd av hennes systers artikel.

Med dessa kritiska uttalanden avslutas ärendet.

Göran Lambertz

Magnus Hermansson